

монограф. / О. О. Житний. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 152 с.

3. Козак, О.С. Ефективність звільнення від кримінальної відповідальності в Україні [Текст] : монограф. / О. С. Козак ; за ред. О. М. Бандурки. – К. : Освіта України, 2009. – 204 с.

4. Матюшенко, Р. Закриття кримінальної справи у зв'язку з примиренням обвинуваченого з потерпілим [Текст] / Р. Матюшенко // Право України. – 2002. – № 4. – С. 94–96.

5. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності: постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 р. № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-05>.

6. Юрдига, О. С. Узагальнення судової практики застосування законодавства про звільнення від кримінальної відповідальності або від кримінального покарання [Текст] / О. С. Юрдига // Судова апеляція. – 2013. – № 3. – С. 142–153.

7. Кримінальне право України. Загальна частина : навчальний посібник / [В.М. Трубников, М.В. Даньшин, О.О. Житний та ін.] ; за заг. ред. В.М. Трубникова. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 444 с.

8. Аликперов Х.Д. Освобождение от уголовной ответственности / Х.Д. Аликперов. – Москва-Воронеж, 2001. – С. 18

9. Усатий Г.О. Кримінально-правовий компроміс / Монографія. – К.: Атіка, 2001. – 128 с.

10. Miers, D. An International Review of Restorative Justice [Text] / David Miers. – London, 2001. – 105 p., VI. – Crime Reduction Research Series, Paper 10.

УДК 343.237

ОСОБЛИВОСТІ ДОБРОВОЛЬНОЇ ВІДМОВИ ВИКОНАВЦЯ ЗЛОЧИНУ

Орловський Р. С.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Анотація: Статтю присвячено особливостям добровільної відмови виконавця злочину. Проаналізовано наукові підходи щодо особливостей трьох різновидів виконавця злочину, а саме: виконавця, співвиконавця, посереднього виконавця, та визначено особливості їх добровільної відмови.

Ключові слова: співучасть, співучасник, добровільна відмова, виконавець, співвиконавець, посередній виконавець.

Аннотация: Статья посвящена особенностям добровольного отказа исполнителя преступления. Проанализированы научные подходы относительно особенностей трёх разновидностей исполнителя преступления, а именно: исполнителя, соисполнителя, посредственного исполнителя, и определены особенности их добровольного отказа.

Ключевые слова: соучастие, соучастник, добровольный отказ, исполнитель, соисполнитель, посредственный исполнитель.

Annotation: The article is devoted to the peculiarities of a principal's (or co-principals') voluntary renunciation. Scientific approaches concerning features of three types of principal offender, namely: principal, co-principal, mediocre executor are analyzed. The features of their voluntary renunciation are defined.

Key words: complicity, accomplice, voluntary renunciation, principal, co-principal, mediocre executor.

Добровільна відмова співучасників та її особливості врегульовані в статті 31 Кримінального кодексу України (далі – КК). Однак, окремі положення кримінального законодавства, що регулюють особливості добровільної відмови, зокрема виконавця злочину, вимагають удосконалення.

Дослідженню питання особливостей добровільної відмови співучасників злочину приділяли увагу М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, Ф. Г. Бурчак, П. І. Гришаєв, Ю. В. Гродецький, М. Д. Дурманов, Д. Е. Дядько, В. Ф. Караулов, О. О. Кваша, М. І. Ковальов, Г. А. Крігер, К. А. Панько та інші.

Завданням цієї статті є аналіз поняття виконавця як виду співучасника злочину та його різновидів, а саме: виконавця, співвиконавця, посереднього виконавця та визначення особливостей їх добровільної відмови.

Добровільна відмова передбачає припинення особою за власною волею готування до злочину або

замаху на злочин, якщо при цьому вона усвідомлювала можливість доведення злочину до кінця. Добровільна відмова можлива не тільки у випадках вчинення незакінченого злочину одноособово, але й у співучасті. Співучасник, який добровільно відмовився від доведення злочину до кінця, підлягає кримінальній відповідальності, якщо фактично вчинене ним діяння містить ознаки іншого складу злочину.

Нині чинний КК вперше на законодавчому рівні в статті 31 врегулював особливості добровільної відмови співучасників. Вказана норма дає можливість застосовувати інститут добровільної відмови щодо випадків вчинення злочинів у співучасті.

Наявність такої норми забезпечує правильне і однакове застосування кримінального закону в судовій практиці при добровільній відмові співучасника, що в цілому забезпечує реалізацію принципу законності.

Як свого часу вдало зазначав А. Н. Трайнін [1, с. 126], добровільну відмову при співучасті необхідно розглядати в нерозривному зв'язку з вченням про співучасть, яке розглядає зміст, форму

діяльності і особливу форму відповідальності співучасників.

При співучасті, зазначає Н. Ф. Кузнецова [2, с. 173], кожний із співучасників відповідає не тільки за свої дії, але і за всю злочинну діяльність окремих співучасників, і тому добровільна відмова співучасників повинна виходити за межі відмови тільки від безпосередньо вчинених даним співучасником злочинних дій.

Відповідно до ч. 1 ст. 27 КК співучасниками злочину, поряд із виконавцем, є організатор, підбурювач та пособник. Критерієм такого законодавчого поділу співучасників на види є характер участі у спільно вчинюваному злочині¹.

Саме тому форми добровільної відмови кожного із співучасників визначаються діями вчинюваними конкретним співучасником і мають свої особливості.

Першим серед співучасників, без якого неможлива співучасть, є виконавець злочину. Виконавцем (співвиконавцем) відповідно до ч. 2 ст. 27 КК, є особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами злочину, безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила злочин, передбачений КК.

Законодавче визначення виконавця злочину передбачене ч. 2 ст. 27 КК включає в себе три різновиди:

- виконавець – особа, яка безпосередньо вчинила злочин;
- співвиконавець – особа, яка безпосередньо брала участь у вчиненні злочину спільно з іншими особами (співвиконавцями);
- посередній виконавець – особа, яка вчинила злочин шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності.

Перший різновид виконавця – особа, яка безпосередньо вчинила злочин.

П. Ф. Тельнов вказує на те, що поняття безпосереднього вчинення злочину може означати тільки виконання об'єктивної сторони злочину власними діями, особисто [5, с. 77].

Безпосереднє означає власноручне виконання однією особою всіх дій, що утворюють ознаку об'єктивної сторони складу злочину [6, с. 348-349].

Беручи до уваги зазначене, можна стверджувати про те, що безпосереднє вчинення злочину означає особисте виконання особою діянь, що утворюють об'єктивну сторону конкретного складу злочину. В цьому сенсі діяння виконавця злочину, як виду співучасника і суб'єкта злочину, який діє одноособово, співпадають. Відмінність полягає в усвідомленні виконавцем, що він вчиняє злочин у співучасті. Думка окремих вчених [7, с. 632] про те, що добровільна відмова виконавця при співучасті не відрізняється від добровільної відмови особи, що діє одноособово, є не точною, тому що добровільна відмова виконавця, як вдало зазначає Ю. В. Гродецький [8, с. 104], прямо визначає відповідальність інших співучасників.

Домінуюча більшість науковців [9, с. 186; 10, с. 160; 11, с. 194; 12, с. 13; 13, с. 82; 14, с. 67] єдині в думці про те, що добровільна відмова виконавця у

більшості випадків виражається в пасивній формі поведінки шляхом утримання від продовження злочину.

Незважаючи на те, що інші співучасники, які спільно з виконавцем вчиняють злочин, впливають на нього, рішення про припинення чи продовження вчинення злочину виконавець приймає самостійно. Самостійного добровільного рішення виконавця про припинення розпочатого злочину достатньо для визнання в його діях добровільної відмови.

Добровільна відмова виконавця може носити і активний характер у випадках відмови на стадії закінченого замаху [15, с. 16].

Якщо виконавець злочину виконав всі необхідні дії, безпосередньо спрямовані на вчинення злочину, які вважав необхідними для настання суспільно небезпечних наслідків, що однак ще не настали, то добровільна відмова можлива тільки в формі активної поведінки, тобто вчинення дій спрямованих на недопущення настання суспільно небезпечних наслідків. У такій ситуації простого припинення розпочатого злочину вже не достатньо. Для того, щоб перервати розвиток діяння, яке без втручання може призвести до закінчення злочину, вимагається активне втручання виконавця. Форму добровільної відмови тут визначає сама стадія вчинення злочину.

У випадку, якщо діяння, що утворює об'єктивну сторону злочину, вчинюваного у співучасті, полягає в бездіяльності, то для наявності добровільної відмови виконавець повинен вчинити активні дії, спрямовані на недопущення настання суспільно небезпечних наслідків.

При добровільній відмові виконавця, злочин залишається незакінченим.

Таким чином, добровільна відмова виконавця, який безпосередньо вчиняє злочин, об'єктивна сторона якого полягає в дії, виражається в пасивній формі поведінки шляхом утримання від продовження розпочатого злочину.

Якщо об'єктивна сторона злочину, безпосередньо вчинюваного виконавцем, полягає в бездіяльності, то для добровільної відмови такого виконавця ним повинні бути вчинені активні дії, спрямовані на недопущення настання суспільно небезпечних наслідків.

Крім цього, добровільна відмова виконавця, який безпосередньо вчиняє злочин, повинна носити активний характер і у випадках добровільної відмови на стадії закінченого замаху.

Наступний різновид виконавця – це співвиконавець.

КК жодним чином не характеризує співвиконавця злочину, прирівнюючи його фактично до виконавця, тобто до особи, яка безпосередньо вчиняє злочин. Водночас особа співвиконавця дуже неоднозначна.

Так, П. І. Гришаєв та Г. А. Крігер писали, що в кримінальному праві під виконавством розуміється не обов'язково виконання особою всіх дій складу, а безпосередня участь у вчиненні таких дій. Це означає, що особи, які виконали частину дій, що утворюють склад даного злочину, або навіть не виконали самостійних дій, які входять в склад, надавали в момент вчинення злочину ту чи іншу допомогу іншим – також повинні розглядатись як виконавці злочину [16, с. 140].

Інші вчені вказують на таку ознаку співвиконавства, як присутність на місці вчинення злочину [17, с. 14; 18, с. 46, 47].

Видається, що такі думки є дискусійними, оскільки свідчать про відсутність різниці в діяльності решти співучасників злочину і діяльності співвиконавця у вчиненні злочину.

Окрім вчені виділяють навіть співвиконавство з розподілом ролей, коли декілька чи тільки один із учасників своїми діями вчиняє склад злочину, а решта, хоч і беруть участь у вчиненні цього злочину, але вчиняють дії, які утворюють тільки деякі елементи складу, або дії, які взагалі не є елементами складу злочину [19, с. 18].

Так, наприклад Н. Г. Іванов пропонує наступне законодавче визначення співвиконавця – це особа, яка повністю або частково виконала об'єктивну сторону злочину спільно з іншою особою [20, с. 119]. Фактично такої думки дотримується і О. Л. Цвіренко, яка вважає співвиконавцем особу, що повністю або частково виконала об'єктивну сторону злочину спільно з іншими особами (співвиконавцями) [21, с. 9-10]. Наведене розуміння співвиконавця злочину за своїм змістом видається правильним, однак слід зазначити, що об'єктивна сторона злочину повністю виконавцем може і не виконуватись, але в будь-якому разі вчиняється діяння, що утворює об'єктивну сторону конкретного складу злочину.

Вдалою видається думка П. Ф. Тельнова про те, що для визнання особи співвиконавцем необхідно довести, що вона виконала хоча б частину діяння, яке утворює об'єктивну сторону конкретного складу злочину [22, с. 113].

Саме через діяння, яке утворює об'єктивну сторону, слід визначати співвиконавця злочину. При цьому слід враховувати законодавчу конструкцію об'єктивної сторони складу злочину, яка може включати в себе одне чи декілька діянь.

У випадку, коли мова йде про одне діяння, що утворює об'єктивну сторону злочину, слід мати на увазі, що воно може включати в себе декілька складових. З цього приводу В. І. Кудрявцев писав, що проявляючись зовні через окремі рухи тіла, злочинне діяння, однак не зводиться тільки до руху тіла. Типово воно охоплює сукупність рухів, причому однакові за своїм значенням дії можуть бути виконані різними рухами [23, с. 67].

Діяння співвиконавця може бути виконано в різному обсязі: співвиконавець в повному обсязі виконує діяння, що утворює об'єктивну сторону; один із співвиконавців в повному обсязі виконує діяння, що утворює об'єктивну сторону складу злочину, а інший вчиняє тільки частину діяння, що утворює об'єктивну сторону; жоден із співвиконавців у повному обсязі не вчиняє діяння, що утворює об'єктивну сторону конкретного складу злочину, але таке діяння утворюється із сукупності дій вчинених співвиконавцями.

Таким чином, співвиконавцем є особа, яка особисто повністю або частково вчиняє діяння, що утворює об'єктивну сторону складу злочину, передбачену в Особливій частині КК спільно з іншими особами – співвиконавцями.

Питання про добровільну відмову співвиконавця наукою кримінального права досліджено

недостатньо. Значна кількість науковців [24, с. 63; 22, с. 159; 25, с. 36] переконані, що добровільна відмова співвиконавця, так само як і особи, яка вчиняє злочин одноособово, полягає в пасивній відмові від продовження розпочатого злочину. При цьому, на їх думку, у співвиконавця, який добровільно відмовляється, відсутній обов'язок повідомити про свою відмову інших співучасників чи поставити до відома правоохоронні органи, чи своїми активними діями не допустити вчинення злочину.

Наведена думка видається дискусійною, оскільки добровільна відмова співвиконавця не викликає сумніву лише за умови, що всі наявні співвиконавці добровільно відмовляються від доведення розпочатого злочину до кінця. По-іншому повинно вирішуватись питання добровільної відмови співвиконавця, у випадках коли один із співвиконавців добровільно відмовляється від доведення злочину до кінця, а інші все ж таки вчиняють закінчений злочин.

Думки науковців з цього приводу умовно можна поділити на три основні групи.

До першої групи слід віднести думки, які полягають, як вже зазначено вище, в утриманні співвиконавцем який добровільно відмовляється від продовження розпочатого злочину поза залежністю від того, чи було доведено злочин до кінця іншими співвиконавцями.

Обґрунтуванням такої позиції є теза про те, що у випадку не вчинення співвиконавцем діяння (дії чи бездіяльності), які він повинен був вчинити для настання суспільно небезпечного результату, відсутній причинний зв'язок між його діянням і настанням результату, внаслідок чого він не повинен нести відповідальності за його спричинення. Тут слід погодитись з думкою В. В. Безуглова [26, с. 123], який підкреслює, що такий підхід правильний тільки у випадках, коли конкретним співвиконавцем не вчинені дії, що полегшують вчинення злочину іншими співвиконавцями.

Очевидно, що коли діяння одного співвиконавця полегшує доведення злочину до кінця іншими співвиконавцями, то і злочинний результат знаходиться в об'єктивному зв'язку з вчиненням таким виконавцем діянням.

Друга група включає в себе думки, які полягають в тому, що за загальним правилом, співвиконавцю достатньо припинити тільки свою дію чи бездіяльність, за виключенням випадків, коли між співвиконавцями існує технічний розподіл обов'язків.

Що стосується добровільної відмови одного з співвиконавців в ситуації, коли існує технічний розподіл обов'язків між співвиконавцями, то і тут єдність думок відсутня. В. В. Питецький [27, с. 38] вважає, що за наявності розподілу обов'язків між співвиконавцями, наприклад за умови, що один співвиконавець розпочинає виконання об'єктивної сторони складу злочину, а інший її завершує, добровільна відмова можлива тільки в активній формі і співвиконавець, який добровільно відмовляється зобов'язаний відвернути доведення злочину до кінця іншими співвиконавцями.

Уявляється, що для добровільної відмови одного із співвиконавців, за наявності розподілу обов'язків між співвиконавцями, відвернення доведення злочину до кінця іншими співвиконавцями не

вимагається в двох випадках, коли: 1) співвиконавець не розпочинав виконання своєї частини діяння; 2) частина діяння, яку співвиконавець повинен був вчинити є завершальною в об'єктивній стороні складу злочину.

Дещо по-іншому вирішує це питання В. В. Безуглов [26, с. 123]. На його думку, у випадках, коли між співвиконавцями розподілені обов'язки, від співвиконавця, який добровільно відмовляється, вимагається або відвернення вчинення злочину іншими співвиконавцями, або, як мінімум, переривання розвитку причинного зв'язку між вчиненими діями і злочином, що вчиняється іншими співвиконавцями. При цьому науковець не конкретизує можливі способи такого переривання.

До третьої групи відносяться думки [28, с. 32], відповідно до яких добровільна відмова співвиконавця злочину можлива тільки шляхом відвернення таким співвиконавцем доведення злочину до кінця іншими співвиконавцями незалежно від наявності розподілу обов'язків між співвиконавцями.

Наведений підхід видається не виправданим в силу своєї категоричності і непереконливості аргументації.

Ю. В. Гродецький [8, с. 122], звертає увагу на випадки виконання співвиконавцем додатково функцій організатора, підбурювача чи пособника, правильно вказуючи, що за таких обставин форма добровільної відмови для співвиконавця, залежить від виконаної ним додаткової ролі.

Третім різновидом виконавця, який вказується в ч. 2 ст. 27 КК є особа, яка вчинила злочин шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за вчинене.

Випадки використання для вчинення злочину в якості фактичного виконавця, осіб, які не є суб'єктами, в науці кримінального права іменуються посереднім заповіданням (посередньою винністю) [29, с. 213-214].

Єдність думок з приводу термінологічного визначення цього різновиду у науці кримінального права відсутня. Одні вчені називають опосередкований виконавець [30, с. 96], інші – посередній виконавець [31, с. 75-76].

Не ігноруючи правильності термінологічного визначення того чи іншого явища, доцільним вбачається зосередитися на його змісті.

Вочевидь, при розгляді посереднього виконавця слід враховувати два аспекти. Перший – посереднє вчинення злочину полягає в тому, що особа, яка безпосередньо вчиняє діяння, утворює об'єктивну сторону конкретного складу злочину відповідно до КК, не підлягає кримінальній відповідальності.

Слід зазначити, що посереднє вчинення злочину принципово відрізняється від безпосереднього вчинення злочину, що є суттю виконавця. Поняття «посереднє вчинення злочину» включає в себе тільки випадки, коли діяння вчинюється виключно особами, які не підлягають кримінальній відповідальності. При посередньому вчиненні злочину, саме посягання, як зазначив Р. Р. Галіакбаров, виконується тільки чужими руками [32, с. 40].

Невирішеним є питання стосовно обсягу такого діяння – воно повинно виконуватися повністю або

частково. На думку Є. В. Благова, в силу допустимості законодавцем для безпосереднього виконавця злочину повного або часткового вчинення злочину відсутні причини іншого вирішення питання стосовно посереднього виконавця [33, с. 207].

Посереднє виконання відсутнє в тих випадках, коли особа також поряд з особою, яка не підлягає кримінальній відповідальності, повністю або частково вчиняє діяння, що утворює об'єктивну сторону складу злочину.

Так, А. Н. Трайнін писав, що злочин досить часто вчиняється за допомогою спеціальних знарядь та інструментів – відмички, ножа, револьвера і т. п. Можливі випадки, коли в якості такого сліпого знаряддя в руках справжнього злочинця виступає людина. В цих випадках із зовнішньої сторони наявна спільна діяльність декількох осіб, але по суті тут тільки вдавана співучасть [34, с. 122]. Про використання іншої людини в якості сліпого знаряддя, писав і О. К. Гамкрелідзе [35, с. 7].

Таким чином, складається ситуація, коли злочинна діяльність, яка за своїми показниками не відповідає ознакам виконавця злочину, відноситься законодавцем до виконавця злочину.

В юридичній літературі пропонуються різні шляхи вирішення цієї проблеми. Так, на думку А. П. Козлова, така ситуація в цілому не є співучастю, оскільки діє один суб'єкт, і, як мінімум, один – не суб'єкт злочину, саме тому відсутній предмет для аналізу в межах вчення про співучасть [36, с. 99-101].

Інші вчені розглядають посереднього виконавця в межах діяльності, яку він здійснював стосовно особи, що не підлягає кримінальній відповідальності. Професор Ф. Г. Бурчак, пропонував посереднє виконавство розглядати при характеристиці підбурювання, а самого посереднього виконавця вважати підбурювачем до злочину [11, с. 139, 140].

Хибність наведеної позиції очевидна, тому що підбурювач як вид співучасника можливий тільки в межах співучасті, а посереднє виконавство співучасті не утворює в силу відсутності кількісної ознаки, а саме наявності двох чи більше суб'єктів злочину.

Д. А. Безбородов пропонує ввести загальний інститут для кримінально-правової оцінки всіх випадків спільної злочинної діяльності – спільний злочин (спільне злочинне діяння). Дана категорія, на думку науковця, повинна включати в себе співучасть, необережне спільне спричинення злочинного результату, спільна участь у вчиненні злочину з особами, які не підлягають кримінальній відповідальності [37, с. 18].

У контексті питання, що розглядається, заслуговує на увагу позиція Р. С. Риждова, який вважає, що посереднє вчинення злочину необхідно ділити на два різновиди схожі за способом та механізмом вчинення злочину, але якісно відмінні між собою: на посереднє вчинення злочину, яке не є співучастю, в цьому випадку у посереднього учинителя немає співучасників, і на посереднє вчинення злочину, яке є співучастю, тобто в цьому випадку у посереднього виконавця є співучасники. «Посереднє вчинення злочину» (або посереднє спричинення) і «посереднє виконання злочину» не є тотожними поняттями. Перше має загальний

характер, а друге охоплює виключно випадки спільної злочинної діяльності, оскільки особа виконавця притаманна тільки співучасті [38, с. 105].

За таких обставин добровільна відмова можлива лише шляхом активної поведінки, в результаті якої розпочатий злочин обов'язково повинен бути припинений. У протилежному випадку така особа підлягає кримінальній відповідальності.

Необхідність законодавчої регламентації посереднього вчинення злочину за межами інституту співучасті не викликає сумніву.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновки про те, що добровільна відмова виконавця, який безпосередньо вчиняє злочин, об'єктивна сторона якого полягає в дії, виражається в пасивній формі поведінки шляхом утримання від продовження розпочатого злочину.

За умови, що об'єктивна сторона злочину безпосередньо вчинюваного виконавцем полягає в бездіяльності, то для добровільної відмови такого виконавця, ним повинні бути вчинені активні дії спрямовані на недопущення настання суспільно небезпечних наслідків.

Добровільна відмова виконавця, який безпосередньо вчиняє злочин повинна носити активний характер і у випадках добровільної відмови на стадії закінченого замаху.

Що стосується співвиконавця, то його добровільна відмова може полягати в пасивній відмові від продовження розпочатого злочину у випадках, коли таким співвиконавцем не вчинені дії, що полегшують вчинення злочину іншими співвиконавцями.

За наявності розподілу обов'язків між співвиконавцями для добровільної відмови одного із них, необхідно, щоб такий співвиконавець своїми діями відвернув доведення злочину до кінця іншими співвиконавцями.

Для добровільної відмови одного із співвиконавців за наявності розподілу обов'язків між ними, відвернення доведення злочину до кінця іншими співвиконавцями не вимагається в двох випадках, коли: 1) співвиконавець не розпочинав виконання своєї частини діяння; 2) частина діяння, яку співвиконавець повинен був вчинити є завершальною в об'єктивній стороні складу злочину.

При виконанні співвиконавцем додатково ролі організатора, підбурювача чи пособника, форма добровільної відмови такого співвиконавця залежить від виконаної ним додаткової ролі.

Особливість добровільної відмови посереднього виконавця полягає в тому, що вона можлива лише шляхом активної поведінки, в результаті якої розпочатий злочин обов'язково повинен бути припинений.

ПРИМІТКИ

1. Про критерії поділу співучасників на види більш детально див. Орловський Р. С. [3, с. 175-179; 4, с. 72-76].

ЛІТЕРАТУРА

1. Трайнин А. Н. Учение о соучастии / А. Н. Трайнин. – М.: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1941. – 158 с.
2. Кузнецова Н. Ф. Ответственность за приготовление к преступлению и покушение на преступление по

советскому уголовному праву / Кузнецова Н. Ф.; Под ред.: Меньделсон Г. А. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1958. – 204 с.

3. Орловський Р. С. Критерії поділу співучасників на види / Р. С. Орловський // Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – № 1106. – Серія «Право». – Вип. 17. – 2014. – С. 175-179.

4. Орловський Р. С. Теорії класифікації співучасників / Р. С. Орловський // Наук. вісн. Херс. держ. ун-ту. – Серія: Юрид. науки. – Вип. 1. – Т. 3. – 2014. – С. 72-76.

5. Тельнов П. Ф. Ответственность за соучастие в преступлении / П. Ф. Тельнов. – М.: Юрид. лит., 1974. – 208 с.

6. Курс российского уголовного права. Общая часть / Под ред. В. Н. Кудрявцева, А. В. Наумова. – М.: Спарк, 2001. – 767 с.

7. Курс советского уголовного права. Общая часть. Т. 1. / М. Д. Шаргородский, И. И. Солонкин, С. А. Домахин и др. Отв. ред. Н. А. Беляев и М. Д. Шаргородский. – Л.: Изд-во Ленинград. ун-та, 1968. 646 с.

8. Гродецкий Ю. В. Добровольный отказ при соучастии: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Ю. В. Гродецкий; Нац. юрид. акад. Укр. им. Ярослава Мудрого. – Х., 2002. – 182 с.

9. Соучастие в преступлении: Виды соучастников и формы участия в преступной деятельности. Ученые труды. Ч. 2 / Ковалев М. И.; Под ред.: Ефимов М. А. – Свердловск, 1962. – 275 с.

10. Тельнов П. Ф. Ответственность за соучастие в преступлении / П. Ф. Тельнов. – М.: Юрид. лит., 1974. – 208 с.

11. Бурчак Ф. Г. Учение о соучастии по советскому уголовному праву / Ф. Г. Бурчак; Отв. ред.: И. П. Лановенко. – К.: Наук. думка, 1969. – 216 с.

12. Панько К. А. Добровольный отказ от преступления по советскому уголовному праву: автореф. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / К. А. Панько; Саратов. юрид. ин-т им. Д. И. Курбского. – С., 1972. – 16 с.

13. Караулов В. Ф. Добровольный отказ от совершения преступления / В. Ф. Караулов // Ученые записки. Вып. XVIII. Ч. II. – М.: Изд-во ВЮЗИ, 1969. – 150 с.

14. Тер-Акопов А. А. Добровольный отказ от совершения преступления / А. А. Тер-Акопов. – М.: Юрид. лит., 1982. – 96 с.

15. Дядько Д. Е. Добровольный отказ от совершения преступления по советскому уголовному праву: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. / Д. Е. Дядько; Мин-во высшего и среднего специального образования УССР. Харьк. юрид. ин-т. – Х., 1974. – 20 с.

16. Гришаев П. И., Кригер Г. А. Соучастие по советскому уголовному праву / П. И. Гришаев, Г. А. Кригер. – М.: Госюриздат, 1959. – 255 с.

17. Борзенков Г. Н. Квалификация соучастия в краже с проникновением в помещение, иное хранилище или жилище / Г. Н. Борзенков // Сов. юстиция. – 1986. – № 6. – С. 14-18.

18. Кругликов Л. Л., Савинов В. Н. Квалифицирующие обстоятельства: понятие, виды, влияние на квалификацию преступлений. Учебное пособие / Л. Л. Кругликов, В. Н. Савинов. – Я.: Изд-во Яросл. ун-та, 1989. – 88 с.

19. Гаухман Л. Д. Соисполнительство и пособничество при разбое / Л. Д. Гаухман // Сов. юстиция. – 1973. – №2. – С. 18-19.

20. Иванов Н. Г. Модельный уголовный кодекс. Общая часть. Опус № 1: Монография / Иванов Н. Г.; Гл. ред.: Эришвили Н. Д. – М.: Закон и право, ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 143 с.

21. Цвиренко О. Л. Исполнитель преступления как вид соучастника по уголовному праву Российской Федерации: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О. Л. Цвиренко; Ин-т гос. и права Тюмен. гос. ун. – Т., 2005. – 191 с.

22. Тельнов П. Ф. Ответственность за соучастие в преступлении / П. Ф. Тельнов. – М.: Юрид. лит., 1974. – 208 с.

23. Кудрявцев В. Н. Объективная сторона преступления / В. Н. Кудрявцев. – М.: Госюриздат, 1960. – 244 с.
24. Дядько Д. Е. Добровольный отказ соучастников преступления / Д. Е. Дядько // Соц. законность. – 1974. – №2. – С. 63-64.
25. Зелинский А. Ф. Соучастие в преступлении. Лекция / А. Ф. Зелинский. – В.: НИИРИО ВСШ МВД СССР, 1971. – 43 с.
26. Безуглов В. В. Особенности ответственности при добровольном отказе соучастников / В. В. Безуглов // Вопросы юридической техники в уголовном и уголовно-процессуальном законодательстве. Сборник научных статей. – Я.: Изд-во Яросл. ун-та, 1997. – С. 121-130.
27. Питецкий В. В. Добровольный отказ соучастников преступления / В. В. Питецкий // Российская юстиция. – 2000. – № 10. – С. 38-39.
28. Щепельков В. Добровольный отказ соисполнителя преступления / В. Щепельков // Законность. – 2002. – № 8. – С. 31-32.
29. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2010. – 456 с.
30. Козлов А. П. Соучастие: традиции и реальность / А. П. Козлов. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 362 с.
31. Ковалев М. И. Соучастие в преступлении. Ч. 1. Понятие соучастия («Ученые труды» Свердловского юридического института, Т. 3, Серия уголовного права) / М. И. Ковалев. – С.: СЮИ, 1960. – 287 с.
32. Галиакбаров Р. Р. Как квалифицировать убийства и изнасилования, совершенные групповым способом / Р. Р. Галиакбаров // Российская юстиция. – М.: Юрид. лит., 2000. – № 10. – С. 40-50.
33. Благов Е. В. Применение уголовного права (теория и практика) / Е. В. Благов. – СПб.: Юрид. Центр Пресс, 2004. – 505 с.
34. Трайнин А. Н. Учение о соучастии / А. Н. Трайнин. – М.: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1941. – 158 с.
35. Гамкрелидзе О. К. Соисполнительство и посредственное исполнительство преступления по советскому уголовному праву: автореферат дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / О. К. Гамкрелидзе; Тбилис. гос. ун-т. – Т., 1973. – 23 с.
36. Козлов А. П. Соучастие: традиции и реальность / А. П. Козлов. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. – 362 с.
37. Безбородов Д. А. Совместное преступное деяние как категория уголовного права (постановка вопроса) / Д. А. Безбородов // Российская юстиция. – 2005. – № 11. – С. 17-19.
38. Рыжов Р. С. Уголовная ответственность соучастников преступления: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Р. С. Рыжов; Акад. права и управления М-ва юстиции России. – Рязань, 2003. – 236 с.